

Оскільки шкільна система не змогла розкрити кращі якості Черчилля, він, заледве вирвавшись із її пазурів, активно зайнявся саморозвитком. Можна сказати, що у певних аспектах він був одним із найвидатніших самоуків в історії. З віком Вінстон полюбив (або принаймні став поважати) більшість ненависних йому дисциплін, котрі його змушували вивчати.

Візьмемо до прикладу його промову, виголошену в Університеті м. Осло у 1948 році, в якій Черчилль зазначив, що змінив свої погляди щодо вивчення класичної літератури. Вінстон з відразую ставився до цього предмета в школі й ніяк не міг «правильно зрозуміти всю красу й точність класичних мов, незважаючи на суворі й іноді болючі методи навчання». Тепер, коли Черчилль став одним з вищих державних діячів, він зрозумів роль класичних творів: за його словами, вони мали «непересічний вплив» на Європу та весь цивілізований світ.

Утім, Черчилль не переймався своїми відносно незначними успіхами в шкільному навчанні. Більше того, він був переконаний, що цей досвід так чи інакше зіграв свою роль у формуванні його характеру в дорослому віці. Наприклад, Вінстон міцно засвоїв, що його досконале володіння англійською мовою було, принаймні частково,

результатом того, що його не прийняли у вузьке коло «розумних хлопчиків». Те, що його віднесли до найнижчого класу, дало йому «колосальну перевагу» над нібито обдарованішими однолітками, зазначав Черчилль: поки вони студіювали латину та грецьку мову, він спокійно міг зосередитися на вивченні рідної. Вінстон описував цю ситуацію в книзі «Мої молоді роки»:

«Нас вважали такими тупаками, що можуть опанувати лише англійську мову. Містер Сомервелл – чудова людина, котрій я вельми вдячний, – мав за обов'язок навчати найтупіших хлопчиків найнікчемнішої справи, а саме писати англійською – та й по всьому... Я осягнув саму суть простого британського речення, що саме по собі є дорогоцінним».

Черчилль згадував, що пізніше, коли його однолітки, котрі отримували нагороди за блискучі роботи з латини та грецької мови, змушені були знову звернутися до англійської мови, він не почувався у невивідному становищі.

Коли Черчилль нарешті вступив до Сандгерста, почався період його розквіту. Від самого початку він був спритним, умілим вершником і посів восьме місце серед випускників свого курсу, а це 150 молодих людей, а згодом, у лютому 1895 року, вступив на службу до Четвертого гусарського кавалерійського полку. У Сандгерсті він також отримав можливість інтенсивно займатися самоосвітою, використовуючи кожну вільну хвилину для читання, здебільшого це були книги, що надсилала йому мати. У вільний від занять час Вінстон жадібно поглинав романи, історичні твори, книги з філософії та наукові праці з економіки.

Його самоосвіта міцно трималася на палкому бажанні краще пізнати історію, а що таке історія, як не збірка оповідей, які проливають світло на те, що стоїть за успіхом та поразкою? Рішучість Черчилля здобути наукові знання з історії не полишала його все життя й позначилася на його мудрих й афористичних висловлюваннях. Наприклад, виголошуючи промову в Палаті громад у 1936 році, Черчилль зазначив: «Ми не можемо знищити минуле, але ми зобов'язані уважно роздивитися його, щоб навчитися в нього того, що може знадобитись у майбутньому...» Вісім років потому, коли Черчилль став прем'єр-міністром, він висловився афористично, звертаючись до членів Королівського коледжу лікарів: «Чим довше ви дивитесь назад, тим далі ви можете досягнути те, що попереду». А в 1953 році він порадив Джеймсу Х'юмзу, перспективному укладачеві промов для Ейзенхауера, який протягом своєї кар'єри писав спічі для президентів Ніксона, Форда та Рейгана: «Вивчайте історію, вивчайте історію — в історії лежать секрети державної майстерності».

Велич Черчилля як лідера воєнної доби не можна пояснити якимсь одним фактором, але його глибоке розуміння історії, яке охоплювало все — від військової стратегії до особистісних якостей вождів, впливало на ухвалення ним рішень, формувало його стиль лідера і навіть красномовство, особливо за часів першого перебування Вінстона на посту прем'єр-міністра. Те, що згодом Нобелівський комітет визнав Черчилля провідним істориком світового виміру, стало чудовим завершальним ударом у відповідь усім його шкільним учителям (і навіть власному батькові), котрі глибоко сумнівалися в тому, що Вінстон сягне таких вершин.

ЧИТАЙ, ЯК ЧЕРЧИЛЛЬ

«Молодим людям, гадаю, слід бути не менш обережними із читанням книжок, аніж літнім — з їжею. Не варто їсти забагато. Варто ретельно пережовувати».

ВІНСТОН ЧЕРЧИЛЛЬ, ЕСЕ, 1934

Черчилль був невситимим читачем, відомим своєю здатністю опрацьовувати величезну кількість текстів і швидко схоплювати їхню суть. Ось дуже короткий перелік назв книг і авторів, що підтверджує, наскільки широким було коло його читацьких уподобань.

- Щорічна хроніка: огляд міжнародних подій за рік. Авторитетне довідкове видання, що виходить від 1758 року, яке Черчилль почав читати ще в дитинстві. Видання є надійним джерелом інформації про поточні події, до якого він часто звертався протягом усього життя.
- Аристотель (384–322 рр. до н. е.). Всебічно обдарований учень Платона й, вірогідно, перший найвидатніший учений в історії людства.
- Чарльз Дарвін (1809–1882). Англійський натураліст, котрий розробив теорію еволюції та природного добору в працях «Походження видів шляхом природного добору» і «Подорож на кораблі «Бігль»».
- Едвард Гіббон (1737–1794). Британський історик, його найвизначніша праця — «Історія занепаду та загибелі Римської імперії». «Я прочитав Гіббона за одним духом, — згадував Черчилль. — Переможцем промчав від початку й до кінця й отримав насолоду від кожної сторінки».